רבי אלעזר אומר אף הנחש והא אנן תנן ר' אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדים והנחש מועד לעולם תני נחש אמר שמואל ארי ברה"ר דרס ואכל פטור טרף ואכל חייב דרס ואכל פטור כיון דאורחיה למידרס הוה ליה כמו שאכלה פירות וירקות דהוה ליה שן ברשות הרבים ופטור טרף לאו אורחיה הוא למימרא דטריפה לאו אורחיה הוא והכתיב [1]אריה טורף בדי גורותיו בשביל גורותיו ומחנק ללבאותיו בשביל לבאותיו וימלא טרף חוריו בשביל חוריו ומעונותיו טריפה בשביל מעונותיו והתניא (א)[א]וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק טרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם הכא במאי עסקינן שטרפה להניח הא אכלה קתני בשנמלכה ואכלה מנא ידעינן ועוד דשמואל נמי דלמא הכי הוא אמר רב נחמן בר יצחק לצדדין קתני שטרפה להניח או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם רבינא אמר כי קאמר שמואל בארי תרבות ואליבא דרבי אלעזר דאמר לאו אורחיה אי הכי אפי' דרסה נמי ליחייב אלא דרבינא לאו אשמואל אתמר אלא אמתניתא כי תני מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר דאמר לאו אורחיה א"ה ח"נ בעי לשלומי דאייעד א"ה מאי האי דקתני לה גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן בעי למיתנייה קשיא:

מתני' (ג)[ב]מה בין תם למועד אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה:

גמ' (ד)מאי עלייה אמר רבי אלעזר במעולה שבנכסיו וכן הוא אומר [2]וישכב חזקיהו עם אבותיו ויקברוהו במעלה קברי בני דוד ואמר ר' אלעזר במעלה אצל מעולים שבמשפחה ומאן נינהו דוד ושלמה [3]ויקברוהו בקברותיו אשר כרה לו בעיר דוד וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מאי בשמים וזנים רבי אלעזר אמר זיני זיני ר' שמואל בר נחמני אמר בשמים שכל המריח בהן בא לידי זימה: [4]כי כרו שוחה ללכדני ופחים טמנו לרגלי רבי אלעזר אמר שחשדוהו מזונה ר' שמואל בר נחמני אמר שחשדוהו מאשת איש בשלמא למ"ד שחשדוהו מזונה היינו דכתיב [5]כי שוחה עמוקה זונה אלא למ"ד שחשדוהו מאשת איש מאי (ז)שוחה אטו אשת איש מי נפקא מכלל זונה בשלמא למ"ד שחשדוהו מאשת איש היינו דכתיב [6]ואתה ה' ידעת את כל עצתם עלי למות אלא למאן דאמר שחשדוהו מזונה מאי למות שהשליכוהו לבאר טיט (ה)דרש רבא מאי דכתיב [6]יהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אפילו בשעה שעושין צדקה הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהן שכר: [2]וכבוד עשו לו במותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו פליגי בה ר' נתן ורבנן חד אמר שלשה וחד

אף הנחש. מדקתני אף מכלל דלר' אלעזר הוו אינך מועדין: **והא אנן תנן ר' אלעזר אומר.** נחש הוא מועד אבל הני לא: **דרס.** שלא הרגה אלא מחיים אכלה פטור דאורחיה הוא ושן ברה"ר פטור: **טרף.** שהרגה ואכלה: **חייב.** דלאו אורחיה היא ותולדה דקרן הוא ומשלם חצי נזק ברה"ר: **בדי גורותיו.** די מאכל גורותיו ילדיו. אלמא טורף הוא: ומשני **בשביל גורותיו.** אורחיה להרוג ולהביא ולהצניע אבל לטרוף ולאכול הוא עצמו כי האי לאו אורחיה: וקפריך **והכתיב ומחנק ללבאותיו.** אלמא אורחיה להרוג. ומשני בשביל לבאותיו: **והכתיב וימלא טרף חוריו** ומשני **בשביל חוריו.** אורחיה להרוג ולהביא לחוריו ולהצניע אבל לאכול מיד לאחר הריגה כי הא דשמואל לאו אורחיה הוא: **טרפה בהמה.** והרגתה ואכלה הבשר: **משלם נזק שלם.** מדמשלמת בחצר הניזק נזק שלם מכלל דאורחיה הוא ותולדה דשן היא וברה"ר ליפטר: **להניח.** להצניע אורחיה להרוג: **ועוד דשמואל נמי.** דאמר טרף ואכל חייב אמאי חייב דלמא הכי הוא דטרף על מנת להצניע ונמלך ואכל וליפטר: ה"ג **אמר רב נחמן לצדדין קתני טרפה והניחה או דרסה ואכלה משלמת נזק שלם.** כלומר הא דקתני ברייתא טרפה בהמה ואכלה בשר תרי מילי נינהו טרפה בהמה והניחה או אכלה בשר על ידי דריסה משלם נזק שלם: **רבינא אמר.** לעולם אורחיה הוא לטרוף ולאכול ושמואל דמחייב ליה ברה"ר בארי תרבות כו' ואליבא דר' אלעזר: **אי הכי אפי' דרס נמי לחייב אלא.** ודאי דרבינא לא אדשמואל אתמר אלא אי איכא לאוקמא לדרבינא אמתניתא הוא דמוקמת ליה והכי קאמר רבינא הא דקתני מתניתא נזק שלם לאו משום דאורחיה לטרוף דאפי' בארי תרבות נמי מתוקמה: ופרכינן מתניתא נמי היכי איתא לדרבינא חצי נזק בעי לשלומי: **אי הכי.** דתולדה דקרן היא אדתני להא מתניתא (לקמן דף יט:) גבי תולדה דשן גבי תולדה דקרן ליתני: **מתני' מן העלייה.** ואפי' אין הנוגח שוה שיעור הנזק דבמועד כתיב [שמות כא] ישלם שור תחת השור ולא כתיב ביה דמגוף הנוגח יפרע: **גמ' ויקברוהו במעלה וגו'.** בחזקיה כתיב בספר דברי הימים: **וישכיבוהו במשכב.** באסא מלך יהודה: **זני זני.** מיני מיני בשמים הרבה כדמתרגמינן למינהו לזנוהי (בראשית א): **כי כרו שוחה ללכדני.** בירמיה הנביא כתיב: **עצתם עלי למות.** דאשת איש אית ביה חיוב מיתה אבל בזונה פנויה ליכא מיתה: **וכבוד עשו לו במותו.** בחזקיה כתיב: **ישיבה.** תלמידים לעסוק שם בתורה: **שלשה.** ימים הושיבו שם ישיבה:

(ו)**רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדים.** תימה דבריש פ"ק דסנהדרין (דף ב. ושם) תנן הארי והזאב והדוב כו' ר"א אומר כל הקודם להורגו זכה ומפרש ר' יוחנן בגמ' (שם טו:) אע"פ שלא המיתו דאין להם תרבות ואין להם בעלים ואור"י דהכא גרסינן ר' אלעזר שהוא אחר ר' מאיר והתם גרסינן ר' אליעזר שהוא קודם ר' עקיבא דקתני בתריה ר' עקיבא אומר מיהו אכתי קשה דהתנן והנחש מועד לעולם אליבא דכ"ע והתם מפרש ריש לקיש והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא קסבר יש להם תרבות ויש להם בעלים אפי' אנחש ואומר ר"ת דהתם בקשורים בשלשלאות כגון ארי בגוהרקי שלו דבענין זה יש להם תרבות (ז)[ואין להם להרגם אא"כ המיתו ותרבות דהכא היינו שגידלם בביתו] ועוד יש לחלק דוקא לענין זה יש להם תרבות שאין להם להרגם כל הקודם אא"כ המיתו אבל לענין אם הזיקו לשלם נזק שלם או לא בהא לא איירי מידי אם חשיב תרבות שלהם תרבות: (ח)**והוא דלא כרע במודים.** לפי שמלוה לכרוע וכי זקיף זקיף כחויא כדאמרינן ברב ששת במסכת ברכות (דף יב: ושם) מדה כנגד מדה ונעשה נחש וזהו עונשו שגנאי הוא לו במה שנעשה נחש: גליון. ויש מפרשים משום דאמרינן במדרש (ט)שיש עצם בשדרו של אדם שממנו נוצר לעתיד לבא ואותו עצם חזק וקשה כל כך שאין האש יכול לשורפו והשתא כשאותו עצם נעשה נחש אינו חי לעתיד לבא ואין סברא לומר שיהא עונש גדול כל כך בשביל עון זה דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: **דרס ואכל.** פירוש שאוכל מחיים כדאמרינן בפרק אלו עוברין (פסחים דף מט: ושם) (י)מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שימות אף עם הארץ כו': **והתניא וכן חיה.** תימה ולוקמה בזאב דאורחיה לטרוף וי"ל דחיה סתם קתני בין בארי בין בזאב ולא הוה מצי לשנויי דכרבי טרפון אתיא דאמר (לעיל יד.) משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם מדקתני לה גבי תולדה דשן כדמסיק: **כי תניא מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר.** לא נקט ר' אלעזר לאפוקי רבנן אלא לרבותא נקטיה וה"ק דלא תימא משום דאורחיה לטרוף משלמת כ"ש דאפילו בארי תרבות אליבא דר' אלעזר דודאי לאו אורחיה הוא איכא לאוקמי דהיינו בדאייעד כדמפרש ואזיל ומאותו הטעם שיתחייב לר' אלעזר יתחייב לרבנן ועוד י"ל דדוקא מוקי לה כרבי אלעזר משום דחיה סתם קתני בין בארי בין בזאב ולר' אלעזר כיון דהוו בני תרבות לאו אורחייהו לטרוף ומיירי תרוייהו בדאייעד אבל לרבנן דלאו בני תרבות נינהו ואורחיה דזאב לטרוף כי לא אייעד נמי משלם נ"ש וזהו דוחק להעמיד הברייתא לצדדים זאב בלא אייעד וארי באייעד וא"ת ולמאי דס"ד השתא דהוי תולדה דקרן אמאי נקט בברייתא שנכנסו בחצר הניזק וי"ל משום זאב נקט דכיון דאייעד חוזר לקדמותו והוי שן דפטור ברה"ר: **שחשדוהו** בזונה. דירמיה כהן הוה וזונה אסורה לכהן: **אפילו** בשעה שעושין צדקה. ול"ג ישראל דאנשי (א) ענתות קאי: **לפניך** זו צדקה. שנאמר והלך לפניך צדקך (ישעיה נח): **שהושיבו** ישיבה על קברו. לפי שהרבה תורה בישראל כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף צד: ע"ש) שבדקו מדן עד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בטומאה וטהרה ולא על קברו ממש אלא ברחוק ארבע אמות דליכא לועג לרש:

עין משפט נר מצוה

קעו א מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שלט סעיף ו:

קעז ב מיי' שם פ"א הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף ט:

רבינו חננאל

אמר מר רבי אלעזר אומר אף הנחש, ומקשי' קיימ' לן דלא קתני אף אלא דהוא מודה על קמייתא. והתנן ר' אלעז' אומ' בזמן שהן תרבות אין מועדין, הא אם אינן תרבות מועדין הן. ופרק' תני הנחש, כדתנן והנחש מועד לעולם. **אמ' שמואל ארי ברשות הרבים דרס ואכל פטור, טרף ואכל חייב.** פי' אם הכה זה הארי הבהמה בידיו ומתה באירוס שלו, אכלה פטור שכן דרכו בעת שרוצה לאכל, וקיימ' לן שן ברשות הרבים פטור. אבל אם טרף בפיו ובשיניו והמית הבהמה חייב, ואע"פ שאחרי כן אוכל ויושב, ששינה ודינו כדין הקרן ברשות הרבים, דבהדיא תנינן דרך הארי לדרוס ודרך הזאב לטרוף, דתניא רועה שהניח עדרו ובא זאב וטרף ארי ודרס כו'. **ואקשי'** על שמואל והכתי' אריה טורף בדי גורותיו. ופירק בשביל גורותיו, כלומ' אין רצונו לוכל אלא להמית ולהאכיל לבניו, וכן שאר הפסוק. והתניא וכן חייה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה ואכלה משלם נזק שלם. ופירק ר' נחמן בר יצחק טרפה והניחה ונמלכה, ודרסה ואכלה א) משלם נזק שלם. רבינא אמ' כי אמ' שמואל בארי תרבות. ונדחת, ואמ' אלא מתניתא בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר דאמ' לאו אורחיה הוא ומשונה הוא. ואקשי' והא קיימ' לן משונה בחצר הניזק לרבות חצי נזק. ופריק, דאייעד. ותוב אקשי' עליה אי הכי הא דקתני לה גבי תולדה דשן ותנינן בכיצד השן מועדת ת"ר כיצד השן מועדת לאכל את הראוי לה כו', גבי תולדה דקרן בעי למיתניה, קשיא. **פיס'** מה בין תם למועד שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם ומן העלייה. מאי עלייה אמ' רבי אלעזר מעולה שבנכסיו. במעלה קברי בית דוד, אמר ר' אלעזר אצל המעולין שבמשפחה, ומאי נינהו דוד ושלמה. וכבוד עשו לו במותו, אמר רב זה חזקיה מלך יהודה שהושיבו ישיבה על קברו. ואינו. **דבר גדול,** להושיב ישיבה בקבר אדם גדול ותפילין בראשיהן.

א) משמע דבר אחד עשתה. וכגרסת כת"י מ' וה' 'טרפה להניח ודרסה ואכלה'. ובכת"י פ' ור' כלפנינו 'שטרפה להניח או דרסה ואכלה'.

מסורת הש"ם

א) לקמן יט:, ב) לעיל טו., ג) [נדרים נו. מנחות קח:], ד) [ילקוט איתא מאי זונה], ה) ב"ב ט: [ושם איתא רבה], ו) שייך לעיל במשנה, ז) מהרנ"ש, ח) שייך לע"א, ט) [בראשית פרשה כ"ח], י) [לפנינו שם ליתא הכי אלא ר"ת מפרש כך דאינו ממתין עד שימות כמ"ש תוספות שם וע"ע תוספות חולין סח. ד"ה הדורס],

תורה אור השלם

1. אַרְיֵה טֹרֵף בְּדֵי גֹרוֹתָיו וּמְחַנֵּק לְלִבְאֹתָיו וַיְמַלֵּא טֶרֶף חֹרָיו וּמְעֹנֹתָיו טְרֵפָה: נחום ב יג
2. וַיִּשְׁכַּב יְחִזְקִיָּהוּ עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּמַעֲלֵה קִבְרֵי בְנֵי דָוִיד וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְמוֹתוֹ כָּל יְהוּדָה וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם וַיִּמְלֹךְ מְנַשֶּׁה בְנוֹ תַּחְתָּיו: דברי הימים ב לב לג
3. וַיִּקְבְּרֻהוּ בְקִבְרֹתָיו אֲשֶׁר כָּרָה לוֹ בְּעִיר דָּוִיד וַיַּשְׁכִּיבֻהוּ בַּמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר מִלֵּא בְּשָׂמִים וּזְנִים מְרֻקָּחִים בְּמִרְקַחַת מַעֲשֶׂה וַיִּשְׂרְפוּ לוֹ שְׂרֵפָה גְּדוֹלָה עַד לִמְאֹד: דברי הימים ב טז יד
4. תִּשָּׁמַע זְעָקָה מִבָּתֵּיהֶם כִּי תָבִיא עֲלֵיהֶם גְּדוּד פִּתְאֹם כִּי כָרוּ שׁוּחָה לְלָכְדֵנִי וּפַחִים טָמְנוּ לְרַגְלָי: ירמיהו יח כב
5. כִּי שׁוּחָה עֲמֻקָּה זוֹנָה וּבְאֵר צָרָה נָכְרִיָּה: משלי כג כז
6. וְאַתָּה יְיָ יָדַעְתָּ אֶת כָּל עֲצָתָם עָלַי לַמָּוֶת אַל תְּכַפֵּר עַל עֲוֹנָם וְחַטָּאתָם מִלְּפָנֶיךָ אַל תֶּמְחִי וְיִהְיוּ מֻכְשָׁלִים לְפָנֶיךָ בְּעֵת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם: ירמיהו יח כג

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה אפילו וכו' ענתות קאי. נ"ב וכן פי' רש"י בב"ב דף ט ע"ב:

מוסף רש"י

שהתם משלם חצי נזק מגופו. אינו גובה אלא מגוף השור ואם אין בו כדי חצי נזקו יפסיד המותר (כתובות מא. ולעיל טו.) כדכתיב וחצו את כספו (לעיל טו.). **מן העליה.** אם אינו שוה כנגד כל הנזק נוטל נכסים מביתו (שם) מן המיטב שבנכסי מזיק, דגבי תם כתיב וחצו את כספו, מגופו, ובמועד כתיב שלם ישלם שור (כתובות מא.). **יהיו מוכשלים לפניך.** את אנשי ענתות היה מקלל, שהיו מבקשין נפשו (ב"ב ט:).